

TEMA 2. HISTÒRIA DE LA LLENGUA I LA LITERATURA CATALANA MEDIEVAL (dels inicis al segle XV)

2.1. La llengua catalana en l'edat mitjana

El període que va del segle V a l'XI és fonamental per a la formació de les llengües romàniques. Al voltant dels segles VII i VIII, la fragmentació del llatí vulgar a la Romània ja era prou important per poder parlar de l'existència de llengües diferents. Es tractava, però, de llengües que només coneixien l'oralitat.

L'escriptura encara estava reservada al llatí medieval, una varietat cada cop més diferent i que compartia menys característiques amb el llatí clàssic.

El concili de Tours (813) es pot considerar com la partida de naixement de les llengües romàniques, ja que en una de les disposicions promulgades ja es parlava de predicar in *rusticam romanam linguam*.

Al mateix temps, a partir del segle IX, cada copsón més freqüents mots i construccions d'arrel catalana (*escudella, cavall, col, legn, etc.*) en textos escrits en llatí.

Els primers textos escrits en català, però, no arribaran fins a la segona meitat del segle XII. Es tracta de dos textos que s'inscriuen en l'àmbit jurídic i en el religiós.

El primer text català de què es té constància és la traducció d'un petit fragment d'un codi de lleis visigòtic: el *Liber iudiciorum*. Sembla que va ser copiat entre el 1180 i el 1190 i fa palesa la necessitat de posar a l'abast del públic, en una llengua diferent al llatí, els textos jurídics.

En el cas de l'àmbit religiós, el primer text en català són les Homilies d'Organyà, de finals del segle XII, principis del XIII. Es tracta d'un text de vuit fulls en el qual l'autor comenta, en un català primerenc, alguns passatges de l'Evangelí. Paral·lelament, també van aparèixer les *Homilies de Tortosa*.

A partir de la segona meitat del segle XIII, la producció de textos en català augmenta considerablement, i el camp jurídic torna a ser el motor de l'accés del català a l'escriptura. Algunes mostres són:

- *Els Usatges de Barcelona*
- *Furs de València*
- *El llibre de les Costums de Tortosa*

2.2. La lírica trobadoresca

La poesia trobadoresca va ser la primera gran expressió literària en una llengua romànica. Es va produir paral·lelament al manteniment del llatí com a llengua de cultura, fet que serà constant al llarg de tota l'edat mitjana, i al desenvolupament d'altres gèneres literaris en les diferents llengües romàniques. La història literària distingeix entre els *poetes*, que escrivien llatí, i els *trobadors*, que escrivien en occità i que componien també la música dels seus poemes.

A Catalunya es va imitar la literatura trobadoresca provençal, per una sèrie de motius:

- a) Proximitat geogràfica
- b) Semblança entre ambdues llengües: occità/català
- c) Lligams historicopolítics: Fins a la batalla de Muret (1213), els comtats occitans i catalans van mantenir un fort lligam polític.
- d) Prestigi cultural de la llengua occitana

Les característiques de la poesia trobadoresca:

- a) Poesia culta: textos molt elaborats des del punt de vista mètric com retòric
- b) Poesia lírica: expressa els sentiments de l'autor
- c) Poesia escrita en llengua occitana
- d) La seva temàtica acostuma a ser l'amor, però també pot ser la mort o la religió.

La temàtica en la qual es basava la lírica trobadoresca era l'**amor cortès**. Aquesta temàtica cortesana es compara amb la relació de vassallatge que un senyor i vassall mantenien. El trobador (*hom*), per tant, seria el vassall i la dama, que normalment estava casada, seria la *domina* o *midons*. *Hom* i *midons* mantenen un amor adúlter en secret però sempre sota la vigilància dels *lausengiers* que vetllen per la fidelitat de la dama cap al seu marit o *gilós*. El nom de la dona no es manifesta mai públicament, sinó que es fa sempre usant un *senhal* i el trobador escriu des del punt de vista d'un amant o bé escriu com a persona que es lamenta. És, en definitiva, un amor adúlter sota l'aparença d'un amor platònic.

La poesia trobadoresca és històricament la primera mostra de literatura d'alta exigència artística en llengua vulgar que sorgí a Europa i la seva influència sobre la cultura occidental ha estat molt important. De fet, encara avui l'obra dels trobadors és ben palesa en l'obra de poetes com J.V. Foix o Joan Brossa.

És important també diferenciar entre TROBADORS i JOGLARS.

- Trobador = Artista professional que creava els versos i la música que els acompanyava.
- Joglar = Especialista a recitar aquest tipus d'obres, acompanyats de música.

Normalment, la poesia trobadoresca s'agrupava en cançoners escrits, entre els quals podem destacar el **Cançoneret de Ripoll**: manuscrit ripollès on hi ha, a continuació de les *Regles de Trobar* de Jofre de Foixà, unes curtes explicacions del gènere poètics trobadorescos (cançó, tençó, sirventès, cobla, vers, dança, desdança i viadera) escrites en català i sense cap indicació d'autor, que segueixen les definicions de la *Doctrina de compondre dictaz* i el codi de l'escola tolosana, les *Leys d'amors* (vers 1323). A continuació, dels tractadets, i com servint d'exemples, hi ha un recull de poemes.

Entre els trobadors catalans destaquen: Guerau de Cabrera, Guillem de Berguedà, Ramon Vidal de Besalú, Guillem de Cabestany, Hug de Mataplana i Cerverí de Girona, entre d'altres.

2.3. Ramon Llull (segles XII-XIII)

Les primeres manifestacions de la literatura catalana van coincidir amb el naixement d'una gran figura del pensament i de la cultura occidental: Ramon Llull.

La contribució lul·liana a la **consolidació del català** no té paral·lel en cap altra llengua romànica. Amb la seva obra, l'escriptor mallorquí va dur a terme una ingent tasca de **codificació** que afectà tant l'àmbit **sintàctic** com **lèxic**. La utilització d'un ampli repertori de subordinades i la creació d'un fons lèxic molt abundant, format aproximadament per 7.000 mots, permeten emmarcar la importància d'aquest autor en la **construcció del català literari**.

Així mateix, va ser el primer autor que **va trencar l'hegemonia del llatí** com a llengua culta, vehicle d'expressió de les disciplines científiques i humanístiques.

A més del català, que va utilitzar amb la intenció de donar a conèixer el seu pensament entre els seus coetanis, Llull va escriure en **tres llengües** més: llatí, àrab i occità. El llatí era obligat per a qualsevol persona culta de l'època, així com el coneixement de l'occità era general entre els conreadors de la lírica trobadoresca. Ara bé, és sorprenent que Llull també aprengué i utilitzés l'àrab. L'empenyien dos objectius: la **voluntat pedagògica** de difondre les seves idees entre els fidels musulmans i el fet d'accedir al ric fons cultural i científic aràbic.

És per tot això que la importància lingüística de Llull és excepcional, tant pel que fa a les **aportacions sintàctiques i lèxiques** com pels **nous àmbits d'ús en què situà el català**. Sense cap mena de dubte, se'l pot considerar el forjador del català literari.

Obra mística:

- *Llibre de contemplació*
- *Arbre de filosofia d'amor*

Obra didàctica:

- *Llibre de l'orde de cavalleria (1275- 1276)*
- *Llibre de la doctrina pueril*

Obra narrativa:

- *Llibre d'Evast e d'Aloma e de Blanquerna*, que inclou el *Llibre d'Amic e Amat (1283- 1286)*
- *Fèlix o Llibre de meravelles (1288-1289)*, que inclou el *Llibre de les bèsties*.

Obra poètica:

- *Desconhort (1295)*
- *Cant de Ramon (1297)*
- *Lo Concili (1312)*

2.4. La prosa històrica. Les cròniques historiogràfiques (segles XIII-XIV)

Una altra manifestació veritablement important de la prosa catalana es produí en el domini de la història. A partir del 1213, els interessos polítics i econòmics s'orienten cap al sud i cap a la Mediterrània. El procés d'integració territorial va ser paral·lel a l'expansió lingüística. Amb la conquesta de Mallorca (1229) i València (1232-45), el futur domini lingüístic català quedava pràcticament configurat.

A la plenitud política corresponia cada cop més una intensa activitat literària que trobà en la crònica històrica el gènere idoni per deixar constància d'unes experiències que els protagonistes consideraven excepcionals.

Es tracta de narracions més o menys fidels dels fets històrics ocorreguts durant un període determinat en què s'exalça la participació dels monarques catalanoaragonesos en l'organització de l'estat i la seva expansió geogràfica.

En l'escàs espai d'un segle, la prosa historiogràfica assolí el seu punt culminant amb les quatre grans *Cròniques*:

1. *El Llibre dels feits o Crònica de Jaume I*. És una autobiografia del rei, que comprèn des del seu engendrament fins la seva mort (1213-1276). És una mena de confessió espontània del rei: explica les coses tal com les veu i hi exposa les seves impressions.
2. *Crònica de Bernat Desclot o Llibre del rei en Pere*. Redactada entre el 1283 i el 1288, està dedicada especialment al rei Pere II el Gran.
3. *Crònica de Ramon Muntaner*. Redactada entre el 1325 i el 1328, explica els fets que passen entre l'engendrament de Jaume I i la coronació d'Alfons el Benigne.
4. *Crònica de Pere III el Cerimoniós*. Dictada pel mateix rei, fou redactada entre 1375 i 1385 i feta a imitació del seu rebesavi, el rei Jaume I, s'estructura en sis llibres que abracen des del regnat d'Alfons el Benigne fins al regnat de Pere el Cerimoniós.

	Autor	Contingut	Característiques	Data de redacció
Llibre dels feits de Jaume I	Empremta personal del Rei Jaume I, amb col·laboradors com Jaume Surroca.	Engendrament i infantesa de Jaume I; conquestes de Mallorca, València i Múrcia; darrers	Verista, heroica. Barreja de registres col·loquial i solemne, que dona realisme al text. Autobiogràfica i personal: escrita en	Una part acabada el 1244 (potser a Xàtiva); l'altra, a Barcelona, de 1265 a

		temps de Jaume I.	1a persona. Ús del plural majestàtic. Al costat de gestes heroïques, hi trobem temes més personals i íntims. Possible prosificació de cançons de gesta.	1274.
Crònica de Bernat Desclot	Bernat Escrivà, tresorer reial, amb accés als arxius; rossellonès provinent del mas "Es Clot".	Fets anteriors a Jaume I; regnats de Jaume I i Pere II el Gran, que és el gran protagonista: conquesta de Sicília.	Acronològica fins a Pere II, amb ús de les cançons de gesta narrativitzades; després, precisa, objectiva i apassionada. Barreja de ficció èpica i realitat actual. Esperit cavalleresc.	Entre 1283 i 1288
Crònica de Ramon Muntaner	Ramon Muntaner, militar, un dels caps de la companyia almogàver de Roger de Flor (actor i autor).	Des de la gestació del Conqueridor fins a la coronació d'Alfons III. Centrada en la invasió francesa de 1285 i en l'expedició a Orient	Realista i entusiasta; nacionalista i patriòtic. Exalta la unitat imperial catalanoaragonesa quan ja corre perill. Té en compte el lector: "què us diré". Vivències pròpies. L'autor, que coneix literatura carolíngia i artúrica, és més memorialista que cronista objectiu.	L'acaba a València entre 1325-28.
Crònica de Pere III El Cerimoniós	Intervencions del Rei amb ajut d'escrivans.	Des del naixement del Rei fins a 1382, quan la guerra de la Unió contra la noblesa (s. XIV).	Enfilall documental, viu, parcial, de vegades, cínic. Humanisme prerenaixentista. Fonts de la Cancelleria i nul recurs a l'èpica. Intenció justificadora.	Acabada el 1382, cinc anys abans de la mort del rei.

PERÍODES QUE S'HI TRACTEN	<i>Llibre dels feits</i>	<i>Crònica de Bernat Desclot</i>	<i>Crònica de Ramon Muntaner</i>	<i>Crònica de Pere III el Cerimoniós</i>
Alfons I el Cast [1162 – 1196]		X		
Pere I el Catòlic [1196 – 1213]		X		
Jaume I el Conqueridor [1276 – 1285]	X	X	X	
Pere II el Gran [1285 – 1291]		X	X	
Alfons II el Franc [1285 – 1291]			X	
Jaume II el Just [1291 – 1327]			X	
Alfons III el Benigne [1327 – 1336]			X	X
Pere III el Cerimoniós [1336 – 1387]				X

2.4. La Cancelleria Reial

L'any 1276 Jaume I va disposar que tota la documentació administrativa (certificacions, llicències...) del regne de València fos redactada en català i no en llatí. A partir d'aquest moment tota la documentació dels Països Catalans queda unificada. Els textos es redactaven en català/valencià o aragonès i en llatí, però a partir de la segona meitat del segle XIV, majoritàriament en català. Totes les institucions (la Generalitat de Catalunya, la Generalitat del regne de València, el Gran i General Consell de Mallorca) van utilitzar un mateix model de català.

Integrada en la Corona catalanoaragonesa, la **Cancelleria Reial era un oficina dirigida per un canceller** encarregada de copiar i de tramitar tots els documents reials de la noblesa o dels eclesiàstics. Aquesta escriuària reial va ser organitzada a partir del segle XIII i la componien una sèrie de funcionaris que tenien cura de tota la documentació.

La Cancelleria va esdevenir un focus cultural – com ho havien estat els monestirs a l'edat mitjana- sobretot a partir del 1373 quan es van aplegar un grup de copistes per a la transcripció de llibres. Aquesta institució va assimilar i expandir la poesia i l'art francès, introduïts per Violant de Bar (esposa de Joan I d'Aragó); la curiositat per tot el que feia referència al món llatí, provinent d'Itàlia; o l'hel·lenisme, procedent de la cort pontifícia d'Avinyó.

La prosa de la Cancelleria seguia els formularis medievals de la retòrica epistolar. La majoria de funcionaris eren bons coneixedors de l'*Ars Dictandi*, títol que es donava als tractats de retòrica epistolars que foren utilitzats a les cancelleria medievals especialment des dels segles XI-XV. Aquests tractats contenien regles i exemples de com redactar les salutacions, els preàmbuls i el cos o nucli dels documents amb preceptes sobre gramàtica, construccions, figures retòriques, sentències i sobre el *cursus* o ritme de la frase.

Com que la majoria de funcionaris de la Cancelleria sabien llatí, no és gens estrany que fos justament aquesta llengua la que marqués les directrius, tant pel que fa als formularis com al vocabulari tècnic de la burocràcia i de la política. En les *Ordinacions Reials* de Pere el Cerimoniós, que són una adaptació de les *Leges Palatinae* de Jaume II, **la frase catalana és un calc, paraula per paraula, de la construcció llatina.** Sortosament **altres escrivans de Pere III van saber vèncer les dificultats que representava el model llatí, i van utilitzar un català més dúctil, harmoniós i clar.**

Allò que crida més l'atenció és la notable uniformitat que assolí l'idioma oficial de la Cancelleria, que s'aconseguí implantar en la llengua escrita de tot el domini lingüístic. La llengua escrita era una mena de **koiné** literària i administrativa, per sota de la qual bategava amb força una llengua viva més variada. Les antigues variants del català o llatí vulgar no eren gaire evidents. La raó d'aquesta uniformitat obeïa al fet que la llengua de les Illes i del País Valencià era una llengua que s'havia expandit per la Reconquesta en unes terres fortament arabitzades.

La formació llatinista dels curials del rei, que havien de redactar la documentació en català, aragonès i llatí, influí perquè la llengua assolís un alt grau de perfecció, eficàcia i elasticitat, amb què aconseguí maduresa i fixació. Sens dubte que l'educació estilística d'aquell estament havia d'acusar fidelment tot canvi que l'evolució de la moda literària pogués experimentar en l'ensenyament de la tècnica de l'art d'escriure.

La Cancelleria, amb la seva pràctica diària, contribuí de manera definitiva a millorar i fixar la llengua literària, en la qual els escriptors humanistes van escriure obres molt notables.

2.5. L'esplendor de la literatura medieval (s. XIV-XV)

Els estrets lligams que la Corona d'Aragó mantenia amb Itàlia van facilitar que **la influència dels corrents humanistes arribés ben aviat al Paísos Catalans**. La renovació de l'estudi dels clàssics antics i l'exaltació de la llengua llatina van generar una selecció de professionals de les lletres, bons dominadors de la llengua llatina i futurs traductors dels clàssics.

La prosa humanista arribada d'Itàlia va ser acollida amb entusiasme pels funcionaris de la Cancelleria. Van ser aquests professionals els qui van estendre l'interès per obres de determinats autors clàssics.

Dins d'aquesta tendència distingim: **la prosa culta i la prosa moral o popular.**

LA PROSA CULTA

Bernat Metge va ser l'introduïdor de la prosa humanista en la literatura catalana. Format a l'empareda de la Cancelleria Reial, dominava perfectament el llatí. Les seves obres buscaven un benefici polític personal. En destaquen:

- *Història de Valter i Griselda* (1388)
- *Lo Somni* (1399) escrita com a defensa de les acusacions a què va ser sotmès en el procés d'assassinat del rei Joan I.
Bernat Metge va ser home de confiança del rei Joan I i de la seva esposa Violant de Bar. Quan el rei va morir es va iniciar un procés contra els principals consellers de la cort entre els quals es trobava Bernat Metge. No hi ha proves documentals que fos empresonat, però en *Lo Somni*, Metge fingeix que és a la presó i que se li apareix el rei Joan I amb el qual estableix un diàleg.

LA PROSA MORAL O POPULAR

Francesc Eixemenis aspirava a alligonar el més gran nombre de persones sobre els fonaments de la religió i la filosofia medieval. Es dirigia a "persones simples e llegues e sens grans lletres" (persones senzilles, incultes i sense estudis). En destaquen:

- *Lo Crestià* (1379-1383) que tracta sobre el mal, els vicis i els pecats i on l'autor vol inculcar el sentit comú i l'equilibri humà.
- *Llibre de les dones* (1396) on parla de les virtuts, dels costums i vicis femenins, de l'educació que cal donar a les noies, de les relacions marit i muller...

Sant Vicenç Ferrer va ser un predicador que va encarregar als seus clergues la transcripció dels sermons. El català que utilitza és el del carrer molt allunyat dels models literaris dels humanistes.

Anselm Turmeda va ser un frare franciscà que es va convertir a l'Islam. En la seva obra més destacada, *Disputa de l'ase* (1418), exposa les dinou raons

segons les quals es manifesta la superioritat de l'home sobre els animals i la refutació de totes elles per l'ase, excepte la darrera basada en l'encarnació humana del Fill de Déu.

El segle XV es caracteritza per l'ascensió de la burgesia arreu d'Europa occidental i, pel que fa als Països Catalans, a la ciutat de València, especialment. La noblesa havia perdut preponderància social, per bé que la seva ideologia i les seves formes de vida (anomenades cavalleries) van perdurar força temps. Els fruits literaris d'aquest somni nostàlgic cavalleresc foren els **llibres de cavalleria**.

Curial e Güelfa és una novel·la anònima redactada entre 1435 i 1462. Narra les aventures d'un jove de condició humil que s'ha de convertir en cavaller per poder casar-se amb Güelfa, germana del marquès de Montferrato.

Tirant lo Blanc escrita pel valencià Joanot Martorell des de 1460 fins al 1468. Narra les aventures d'un cavaller imaginari en un món real propi de la segona meitat del segle XV.

En l'antífesi de la novel·la de cavalleries cal situar la **poesia** on destaquen: Jordi de Sant Jordi, Ausiàs March, Joan Roís de Corella i Jaume Roig.

Jordi de Sant Jordi va ser l'introduïdor de la influència de Petrarca en la literatura en català i alhora va esdevenir poeta de la cort d'Alfons el Magnànim.

Ausiàs March va ser el primer poeta català que va abandonar el llenguatge provençal i va escriure en català. La seva poesia tracta sobre l'amor i la mort. La seva obra es divideix en poesies d'amor i poesies morals i religioses.

Joan Roís de Corella va escriure dins la seva obra poètica la *Balada de la garsa i l'esmerla*, i dins de l'obra en prosa *La tragèdia de Caldesa* (1458).

Jaume Roig va escriure *Espill* (1460), obra didàctica i moralitzadora de caràcter misogin on s'amaga una actitud d'autodefensa enfront del creixement ascendent social de la dona.

Sor Isabel de Villena escriu la resposta "feminista" als plantejaments de Jaume Roig, *Vita Christ*. Encara que l'obra s'ocupa de la vida de Jesús, la perspectiva femenina recorre totes les pàgines de l'obra. Isabel de Villena es manifesta com una defensora de la funció social de la dona, la qual procura dignificar en els diferents passatges del llibre. Aquest feminisme es basa en la superioritat afectiva de la dona i en la seva sensibilitat, més afinada que la de l'home.

LITERATURA MODERNA (SEGLES XVI-XVIII)

El període que va des del segle XVI al XVIII es coneix, en general, amb el nom de **Decadència**. Aquest, però, és un terme inadequat que ha servit per encotillar determinades etapes de la història del català. De fet, la literatura, la manifestació més emblemàtica d'una llengua, va viure una època de crisi, que es veu més greu quan comparem la producció d'aquest període amb l'esplendorosa literatura del segle XV. Aquesta minva, tant qualitativa com quantitativa, de la producció literària en català coincideix amb l'afebliment de la personalitat política dels Països Catalans i amb unes actituds lingüístiques de determinades capes de la societat. La crisi no es va reduir, doncs, al camp de les lletres, sinó que també va afectar la sobirania nacional. Així el terme més adequat per parlar d'aquest període és el de **literatura moderna**.

SEGLE XVI. EL RENAIXEMENT

La producció poètica d'aquest període comprèn la **poesia culta** caracteritzada per la influència d'Àusies March i la **producció popular i populista**, compilada en reculls o tramesa oralment.

En **poesia** destaquen : Pere Serafí, Joan Pujol, Joan Ferrandis d'Herèdia i Joan Timoneda.

En la **prosa** hi ha dues obres: *l'Espill de la vida religiosa* (1557) d'autor anònim i *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* (1557), de Cristòfor Despuig.

En el **teatre**: *El Cortesano* (1551) de Lluís Milà , obra en la qual ridiculitza la cort virregnal. *La vesita* (1524) de Joan Ferrandis d'Herèdia i finalment, *Festa o Misteri d'Elx*.

SEGLE XVII. EL BARROC

El barroc és un moviment que va dominar Europa al segle XVII. Estilísticament el literat barroc es llançà d'una manera deliberada a l'explotació dels recursos de la retòrica, de la sintaxi, de la versificació, a utilitzar sense mesura tots els recursos del seu art, sense témer de caure en l'artifici.

En **poesia** destaquen: Francesc Vicent Garcia, Francesc Fontanella i Josep Romaguera.

En el **teatre**: *Lo desengany* (1650) de Francesc Fontanella i *Los amors de Melisendra* i *La infanta Tellina i el rei Matarot* de Francesc Mulet.

SEGLE XVIII. LA IL·LUSTRACIÓ

La Il·lustració va ser un corrent intel·lectual basat en la confiança, la raó, l'empirisme científic i la voluntat ordenadora dels coneixements i sabers científics. Destaquen:

Diccionaris: del mallorquí Josep Togores i dels valencians Joaquin Sanelo o Carles Ros.

Prosa: *Calaix de sastre* de Rafael d'Amat, baró de Maldà i *Rondalla de rondalles* (1769) de Lluís Galiana.

Teatre: *Lucrècia*, tragèdia escrita pel menorquí Joan Ramis (1746-1819).

Literatura del segle XIX

EL ROMANTICISME

El Romanticisme va aparèixer a finals del segle XVIII a Alemanya i França. En el camp estètic els romàntics es caracteritzen per la seva oposició a la rigidesa neoclàssica. Defensaren l'originalitat i la imaginació creadora. Incorporen al concepte de bellesa el de lleig i el de grotesc, trencaren les fronteres entre gèneres i els estils (mesclaren prosa i vers, comicitat i tragèdia, el sublim i el grotesc) i van pretendre fer una art que volgués commoure i no pas, com els neoclàssics, allisonar.

MARC HISTÒRICOCULTURAL

- Transformacions socials i polítiques derivades de la Revolució Francesa.
- Augment del nombre de lectors, sobretot les classes mitjanes i les dones.
- Avenços tècnics en les editorials i recepció multitudinària de la literatura.
- Aparició de la premsa periòdica i professionalització dels escriptors.
- La novel·la esdevé el gènere per excel·lència del Romanticisme a partir del Realisme.

LITERATURA ROMÀNTICA EN CATALÀ

En **Poesia** destaca *Lo Gaiter del Llobregat*, pseudònim de Joaquin Rubió i Ors i les obres *Los trovadors nous* (1858) d'Antoni Bofarull i *Los trovadors moderns* (1859) de Victor Balaguer.

En **teatre** destaca Eduard Vidal i Valenciano amb *Tal faràs, tal trobaràs* (1865), i Frederic Soler (conegut com a Serafí Pitarra) amb *L'esquetlla de la torratxa* (1864) i *Les joies de la Roser* (1866).

LA RENAIXENÇA

El nou clima intel·lectual que es desvetlla amb la Renaixença consisteix, sobretot, en una difusió progressiva de la consciència de cultura autònoma (que s'identifica amb l'ús de l'idioma) i, en conseqüència, en un increment molt notable de la producció literària en català (i, en general, de tot el que configura les particularitats culturals catalanes). De fet, els dos grans designis de la Renaixença (la dignificació de l'idioma i l'edificació d'una literatura nacional) sorgeixen com a conseqüència d'una voluntat d'afirmar la personalitat autònoma de Catalunya en el terreny de la cultura. La publicació (1833) de l'ocasional poema d'Aribau *La pàtria* ha estat considerada (tradicionalment) com l'origen de la Renaixença, però aquesta es defineix, més aviat, com un moviment que esclata com a fruit d'un llarg procés de recuperació de la decadència literària i civil dels segles XVI i XVII. Aquest procés s'accentuà quan, en el primer terç del segle XIX, l'interès creixent per la història, afavorit pel romanticisme que despuntava, fomentà una consciència de la decadència en què es trobaven el prestigi social de l'idioma i la vitalitat literària catalana en relació amb el passat.

Teatre

Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife 1845-Barcelona 1924)

- Obres romàntiques: *Gal·la Placídia* (1879), tragèdies romàntiques: *Mar i cel* (1888).
- Obres realistes: *La sala d'espera* (1890), *Maria Rosa* (1894), *Terra Baixa* (1897) i *La filla del mar* (1900).

- Obres modernistes: *La santa espina* (1907) i *La reina vella* (1908).

Poesia

En el transcurs del segle XIX, el coneixement i l'exaltació del món medieval dels homes de la Renaixença i el desig de donar una base social i literària a la llengua catalana, van fer sorgir la idea de restaurar l'antiga festa dels Jocs Florals el 1859 sota el lema: *pàtria, fe i amor*. El 1879 es van crear els Jocs Florals de Lo Rat Penat a València.

Autors (1859-1869): Antoni de Bofarull, Manuel Milà, Marià Aguiló, Joaquim Rubió i Ors, Víctor Balaguer.

Autors (1870-): Miquel Costa, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà.

Jacint Verdaguer (Folgueroles 1845- Vallvidrera 1902):

- Va crear una obra molt sòlida que va servir de base per als poetes i prosistes posteriors.
- És el primer escriptor que va arribar a l'ànima del poble cosa que va quedar demostrada amb poemes com el *Violai* o *L'emigrant*.
- La seva obra va ser traduïda a diverses llengües europees, fins i tot l'esperanto. Dos són els temes cabdals de la seva obra: Catalunya i Déu o, dit en un llenguatge floralesc, Pàtria i Fe.

Poemes èpics: *L'Atlàntida* (1877) i *Canigó* (1886)

Poesia religiosa: *Idil·lis i cants místics* (1879), *Cançons de Montserrat* (1880), *La llegenda de Montserrat* (1889), *Caritat* (1885), *Lo somni de Sant Joan* (1887) i la trilogia *Jesús Infant* (1890-1893)

Poesia patriòtica: l'oda *A Barcelona* (1883) i *Aires del Montseny* (1901)

Narrativa

Narcís Oller (Valls 1846- Barcelona 1930)

- Etapa d'aprenentatge: entre el Romanticisme i el Realisme: *Croquis al natural* (1879) i *La papallona* (1882).
- Etapa de consolidació (Realisme i Naturalisme): *Notes de color* (1883), *L'Escanyapobres* (1884), *Vilaniu* (1885), *La febre d'or* (1890- 1892), *La bogeria* (1899) i *Pilar Prim* (1906).